

Bilaterální vztahy České republiky, 2010. – 610 s.

15. Zpráva o zahraniční politice ČR z roku 2010 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2011. – 397 s.

Korsak R. V. candidate of historical sciences, professor, Uzhgorod National University (Ukraine, Uzhgorod), korsakr@inbox.ru

Actual questions of ukrainian-czech trade cooperation (2000-2012)

The article at first in Ukrainian historiography the comprehensive analysis of the Ukrainian-Czech trade and economic cooperation in the development process of transformation of Central and Eastern Europe (2000-2012). Among these problems: the debt of Ukraine to the Czech Republic for "Yamburgskoye" agreements and unresolved issues of Ukrainian migrant workers stay in the Czech Republic. The study preferred historical research methods: historical-genetic, historical, comparative, historical and synthetic, historical and diachronic, empirical analysis and more. The basis of the study were archival materials, published documents and works of Ukrainian researchers. The author concluded that till today these important issues in Ukrainian-Czech trade and economic and political cooperation remain unresolved. This prevents the following factors: 1) The unstable political situation in Ukraine; 2) Low rating of Ukraine in the international arena; 3) Foreign policy is not certainty.

Keywords: Ukraine, Czech Republic, EU, citizens of Ukraine, Yamburgskoye agreement, Ukrainian-Czech trade and economic relations, political cooperation.

Korsak P. B. кандидат исторических наук, доцент Ужгородского национального университета (Украина, Ужгород), korsakr@inbox.ru

Актуальные вопросы украинско-чешского торгового сотрудничества (2000-2012 гг.)

В статье впервые в украинской историографии рассматриваются актуальные вопросы украинско-чешского торгового-экономического сотрудничества в условиях развития трансформационных процессов Центральной и Восточной Европы (2000-2012 гг.). Среди этих проблем: задолженность Украины перед ЧР "Ямбургским" соглашениями и нерешенность вопроса проживания украинских рабочих в Чехии. В исследовании отдано предпочтение историческим методам исследования: историко-генетическому, историко-сравнительному, историко-синтетическому, историко-диахронному, эмпирическому анализу и т.д. Основу исследования составили архивные материалы, опубликованные документы и работы украинских исследователей. Автор пришел к выводу, что и по сегодняшний день эти важные проблемы в украинско-чешском торговом-экономическом и политическом сотрудничестве остаются нерешенными. Этому мешают следующие факторы: 1) Нестабильная внутриполитическая ситуация в Украине; 2) Низкий рейтинг Украины на международной арене; 3) Внешнеполитическая неопределенность.

Ключевые слова: Украина, Чехия, ЕС, граждане Украины, Ямбургские соглашения, украинско-чешские торговые-экономические отношения, политическое сотрудничество.

* * *

УДК 94 (477)

Кравець О. П.

викладач кафедри індоєвропейських мов,
Національний університет "Острозька академія"
(Україна, Острозь), kravetsaleksander@gmail.com

ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ У 20-30 РР. XX СТ.: ДОСВІД БАПТИСТСЬКИХ ГРОМАД

Проаналізовано державно-церковні відносини в Україні у 20-30 рр. XX ст. у вимірі баптистських громад, вказано на причини і наслідки гонінь і репресій протестантів із боку більшовицької влади.

Ключові слова: державно-церковні відносини, протестантизм, баптистська церква, більшовизм.

Державно-церковні відносини завжди були складними і суперечливими. Відомий богослов та релігійний діяч Е. Люцер оцінює їх як "споконвічний конфлікт між церквою і державою", який стоїть "у центрі суспільних стихій" [8, с. 248]. До однієї з найважчих богословських проблем відносять українські релігієзнавці Ю. Решетников і С. Санніков визначення місця і ролі церкви у суспільстві і державі і їх взаємодію [10, с. 10]. З одного боку, досить простим, а з іншого, – надзвичайно болісним і суперечливим вважають багато протестантів питання відношення до держави [5, с. 204].

Глибина проблемності і навіть трагізму полягає у різних ролях і завданнях цих двох інституцій, хоч об'єкт

впливу в них один і той же – людина. Часто-густо державні органи, за класичним визначенням, стають "апаратом насильства" над людиною, тоді як церква зобов'язана пропагувати мир і любов між усіма націями та народами. Завданням держави, у цілому, є регулювання взаємовідношень між громадянами на основі законів, утверджених самою державою. На чолі держави може бути одна людина, чи колективний орган представників різних гілок влади. Найголовніше завдання християнської церкви – вказати людині дорогу до Бога. Єдиним главою церкви, як указує на це новозавітний постулат, є Ісус Христос. Ю. Решетников і С. Санніков пишуть про це так: "Церква і держава належать до різних світів: Церква – до небесного, вічного; держава – до земного, тимчасового" [10, с. 47]. Як зазначає М. Черенков: "Держава не може замінити церкву. Церква повинна нагадувати державі про Божий закон. Не судити, але бути пророком..." [15, с. 263].

Різні функції та завдання, спільний об'єкт впливу (людина) та спільність території діяльності – ці та інші фактори спричиняли і спричиняють труднощі і проблеми у взаємовідносинах між церквою і державою.

Отже, об'єктом нашого дослідження є баптистська церква, а предметом – державно-церковні відносини в Україні у 20-30 рр. XX ст.

Окреслений період в історії баптистської церкви у радянській Україні пробігав під впливом певних історичних подій: Перша світова війна, революції, кризові явища в політико-економічному просторі, зміна влади і перехід до комуністичного тоталітаризму. Ці та інші події впливали на формування і розвиток взаємовідносин між баптистською церквою і відповідною політичною формацією.

Зрозуміло, що будь-які державно-церковні відносини повинні формуватися на законодавчій базі. Баптистська церква на той час мала вже достатньо сформоване соціальне вчення, в тому числі і щодо відносин із державою. Основні його норми виписані у Гамбурзькому баптистському сповіданні віри. У 13 розділі "Про громадянський порядок" сформульовано на основі Біблії принципи розбудови державно-церковні відносин. Зокрема, там записано, що баптистська церква вважає себе зобов'язаною: підкорятися законам держави, якщо такі не обмежують вільного виконання обов'язків християнської віри; молитися за владу, щоб вона так використовувала доручену їй владу, щоб зберегти мир і правосуддя.

У документі зафіксовано, що віруючі цієї конфесії не бачать релігійних перешкод у прийнятті на себе владних повноважень, а також сформульована чітка позиція щодо військової повинності: нести військову службу, коли цього потребуватиме держава і вимагатиме влада, але без будь-якого насилля до тих, хто з релігійних переконань відмовляється брати у руки зброю [10, с. 47-48].

Історичні джерела зафіксували, що у другій половині XIX ст. було написано досить багато текстів віросповідного характеру серед російсько-українського протестантизму різних течій. Для баптистів, без сумніву, найважливішим віросповідним документом став "Короткий катехізис, чи виклад віровчення руських баптистів, тобто доросло хрещених християн", який був написаний у 1889 р. І. Рябошапкою, О. Клищенком та П. Цукраном.

Цей документ мав ще назву “Перше віровчення баптистів в Україні”, і він залишався протягом тривалого часу єдиним оригінальним віросповідним статутом українських баптистів [4, с. 225]. Зокрема, у ньому було записано: “Ми вважаємо себе зобов’язаними покоритися всьому цивільному закону, що стосується нашого тіла. Але що стосується душі, якщо влада вимагає супротивного закону Божому, то ми не можемо покоритися...” [5, с. 204].

Одним із семи віросповідних принципів баптизму є принцип відділення церкви від держави. “З принципом свободи тісно пов’язаний принцип відділення церкви і держави” [10, с. 47]. Необхідність відділення церкви від держави впливає з їх різних функцій. Саме цей принцип ліг в основу побудови взаємовідносин між церквою і державою і саме він був і є основоположним протягом всієї історії церкви. Порушення його з одного чи іншого боку обов’язково призводить до конфліктів.

23 січня 1918 р. ленінський уряд приймає декрет “Про відділення церкви від держави і школи від церкви”, у третій статті якого було записано: “Кожний громадянин має право сповідувати будь-яку релігію чи не сповідувати ніякої. Всі правові обмеження, які існували для окремих віросповідань, відміняються” [16, с. 8]. Цей закон з нетерпінням чекали протестанти Російської імперії, оскільки православна церква була введена в ранг державної і стала жорстоким гонителем релігійного інакодумства. За ленінським декретом усі конфесії були поставлені на однаковий рівень. Православна церква втратила статус державної церкви, а радянська влада у перші роки свого існування ставилася досить лояльно до протестантів. “З великою радістю сприйняло братство ЄХБ декрет РНК від 23 січня 1918 р. “Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви”. Всі конфесії отримали рівні права” [2, с. 117-118]. Перебуваючи на Третньому Всесвітньому конгресі баптистів, який відбувся в Стокгольмі у 1923 р., голова делегації з СРСР П. В. Павлов, який стояв у витоків зародження російсько-українського баптизму, заявив: “Проголошена повна релігійна свобода. Особливо ревно до оберігання віруючих від релігійних утисків відноситься центральна влада” [16, с. 10]. Л. Митрохін, один із радянських дослідників баптизму, писав з цього приводу: “Жовтневий переворот відділив церкву від держави і школу від церкви. Цим законом було ліквідовано панівний статус православної церкви. Всі релігійні течії були поставлені в однакове державно-правове становище” [9, с. 70].

Аналізуючи законодавчо-правове поле державно-церковних відносин на початку 20-х років ХХ ст. в Україні, потрібно відзначити, що збоку баптистської церкви були виписані чіткі принципи таких відносин зі світською державою. Вони зафіксовані, зокрема, у “Сповіданні віри християн-баптистів”, виданому В. Павловим у 1906 р. і перевиданому М. Одінцовим у 1928 р. Це була уточнена редакція перекладу “Гамбурзького віросповідання”, зробленого В. Павловим [12, с. 314]. Основоположним залишився принцип відділення церкви від держави. Термін “церква, відділена від держави” для баптистів означає свободу церкви впливати і практикувати свою релігію без втручання держави. Таким чином, розділяючи сфери діяльності церкви і держави, євангельські християни-баптисти не допуска-

ють втручання держави у сферу духовного життя [10, с. 48]. Християни розуміли, що без реалізації принципу відділення церкви від держави і свободи совісті немисливо існувати в мультикультурному і поліконфесійному суспільстві [15, с. 181]. Отже, в історії баптистської церкви на українських землях, які увійшли до складу Радянського Союзу, вперше настав період, коли державно-церковні відносини, як здалося, почали будуватися на одному і тому ж принципі – відділення церкви від держави.

На початку 20-х рр. більшовицька держава на законодавчому рівні робила практичні кроки для реалізації ленінського Декрету 1918 р., що гарантував протестантам релігійну свободу, невтручання державних органів у внутрішні справи церкви, безперешкодно релігійну діяльність за межами громади. З цією метою було прийнято декілька нормативно-правових актів. Оскільки багато баптистів відмовлялися брати в руки зброю, тому у 1919 р. було видано Декрет “Про звільнення від військової повинності за релігійними переконаннями” [9, с. 71]. Циркуляром Наркомюсту від 5 січня 1919 р. та особливою постановою ВЦВК від 13 червня 1921 р. було вироблено механізм реалізації положень ленінського декрету, а також “Інструкцією з питань, зв’язаних з проведенням Декрету” 1923 р. У ній повідомлялося, що Декрет і Постанова Наркомюсту як пояснення до нього є основними законодавчими документами, на яких повинні базуватися всі розпорядження і дії влади на місцях [16, с. 9]. У 1921 р. радянський уряд видав низку постанов і розпоряджень, які були спрямовані на забезпечення реальної свободи совісті і віросповідання – на повне звільнення керівників церков від військової служби без заміни на іншу повинність, про перегляд справ всіх засуджених за ухилення від військової повинності за релігійними переконаннями й ін. [5, с. 183].

В Україні “була свобода для проповіді Євангелія для обох союзів: євангельських християн і баптистів. Закличні проповіді лунали на площах і вулицях міст, у великих залах і аудиторіях університетів та інститутів, в трактирах і парках” [16, с. 8]. Релігійна свобода викликала доброзичливе ставлення протестантів до нової влади [13, с. 610].

Політику релігійної свободи в Україні проводив Гетьманат. В Універсалі від 29 квітня 1918 р. у розділі “Про віру” було проголошено, що “всі, не приналежні до православної віри громадяни Української Держави, а також усі мешканці на території України користуються кожним на кожному місці свободним відправленням їхньої віри й богослужінням за її обрядом” [2, с. 118]. Релігійна свобода продовжувалася також за Директорії у 1919-1920 рр. “Золотим десятиліттям” для протестантів у Радянському Союзі називають період 20-х рр. ХХ ст., незважаючи навіть на те, що вже на початку 20-х рр. багатьох видатних керівників євангельського руху репресували за відмову служити в армії [14, с. 70]. На території, яка була під контролем радянської влади, у роки громадянської війни життя помісних баптистських церков і євангелізаційна робота протікали безперешкодно [5, с. 182].

Досліджуваний етап (20-30 рр. ХХ ст.) розвитку історії пізнього протестантизму на теренах Радянської України історично поділилася на два періоди: перший (1917-1927 рр.) – період відносної свободи, який єван-

гельсько-баптистське братство активно використовувало для організації проповіді Євангелія серед невірних. Завдяки цьому чисельність братства зросла в чотири рази [12, с. 7]. Історичні джерела наводять досить різні статистичні відомості кількісного зростання євангельсько-баптистського руху. Наприклад, С. Шапталапише, що за період “відносно вільного” десятиліття як євангельські християни, так і баптисти збільшили свою чисельність у 5 разів, в Україні на 15% [16, с. 16]. В. Любашенко відзначила, що у 1925 р. в Україні було 40 тис. баптистів, а в 1928 р. – 60 тис. [7, с. 6]. Л. Митрохін стверджує, що загальна кількість баптистів у 1927 р. в СРСР була від 500 тис. до 2 млн. [9, с. 74]. У першому номері журналу “Баптист України” за 1926 р. написано, що “для двох мільйонів українських баптистів потрібний свій журнал”. В інших джерелах повідомляється також про 15% зростання чисельності баптистів в Україні за 1926 р. [6, с. 378], які у 1927 р. перебували у 2000 громадах і 1000 церквах [16, с. 16]. Журнал “Післанець Правди” № 10-12 за 2003 р. повідомляє: “Згідно історичних даних професора Наталії Полянської-Василенко у праці “Історичні підвалини УАПЦ” (Мюнхен, 1964, с. 91) подано, що в 1877 р. в Україні було 300 тис. баптистів, а під час Першої світової війни їх було вже 4 мільйони. У її праці “Історія України”, яка була видана в 1974 р у Мюнхені, (Мюнхен, 1974, том 2, с. 365) подано, що на початку ХХ ст. в Україні було 3 млн. баптистів. Л. Гапонюк подає таку статистику: 1927 р. – 2 022 780 віруючих; 1929 р. – 2 675 000 віруючих [2, с. 117]. Попри очевидну неузгодженість у наведених різними джерелами цифрах, незаперечним залишається одне – євангельсько-баптистський рух наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. набрав в Україні великого розмаху [2, с. 117]. Кількісне зростання баптистської церкви продовжувався до початку 1930 р. [9, с. 75]. Це був час баптистського ревівалізму: духовне пробудження охопило всю Україну [2, с. 112].

Дотримання принципу відділення обома інституціями, як показує історичний досвід цього періоду, позитивно впливав як на церкву, так і на державу. Церква росла кількісно, структуризувалася її діяльність, розвивалися різні форми служіння, зростав вплив християнської свідомості на формування взаємовідносин між членами суспільства. Невтручання держави у внутрішнє життя церкви, в свою чергу, породжувало у віруючих бажання підтримувати таку державу. У суспільство вливалися чесні працівники, патріотично налаштовані, трудолюбиві і миротворчі. Особливо відчутним був вплив євангельських віруючих у сільськогосподарському виробництві, що потребує окремої розвідки.

Незважаючи на сприятливу нормативно-правову базу та лояльне ставлення держави, як здавалося, до віруючих у першій половині 20-х рр. минулого століття, баптистська церква у Радянській Україні залишалася бути в меншості й в опозиції до існуючого на той час державного ладу. Уже з середини 20-х р. більшовицька влада бере курс на знищення всякого інакодумства, в тому числі і релігійного. В основу подальшої політики влади щодо церкви береться ленінська теза “релігія – опіум для народу”. Хоч офіційно “золоте десятиліття” тривало до 1927 р., але, як зазначає Л. Гапонюк, уже з 1923 р. релігійна свобода на більшовицькій території

України почала згортатися [2, с. 118]. Як повідомляє А. Савін, радянська влада вже в кінці 1922 р. – на початку 1923 р. провела широкомасштабну антипротестантську акцію, в ході якої у більшості губерній була фактично призупинена легальна діяльність протестантських конфесій. Однак ця акція дала зворотний результат. До “сектантів” почали ставитися як до “гонимих і переслідуваних мучеників”. Більшовицька влада змушена була відмовитися тоді від масових переслідувань і відновила реєстрацію громад та їх легальну діяльність [11, с. 132].

Сьогодні важливо усвідомити і проаналізувати причини, чому більшовицька держава, яка проявила спочатку ілюзорну лояльність і навіть підтримку євангельському християнству, переходить до конфронтації і поступового його знищення. З цього приводу В. Люцер писав: “Могутня держава завжди була загрозою існування і впливу церкви. Якою б не була ця загроза – нацистською, комуністичною чи гуманістичною – держава, ворожа по відношенню до релігії, завжди буде намагатися підштовхнути церкву до примушеної безкорисності” [8, с. 20].

Після закінчення Першої світової війни (1918), з утворенням Радянського Союзу (1922) були подолані як зовнішні, так і внутрішні вороги, і радянська влада зміцнюється і починає проявляти свою справжню сутність. Марксистсько-ленінська теорія, яка лежала в основі радянської влади, яка була атеїстична у своїх підвалинах, виявилася ілюзорною, і для її здійснення потрібне було насилля. Протестантська церква не могла бути союзником такої держави. Вона залишається на позиції “непротиставлення злу, неучасть у гріху, життя не в брехні, добродійність у малому. Це стає зброєю віруючих у ситуаціях, “коли християни є заручниками безбожної суспільної системи” [15, с. 157].

Радянська держава, яка стає на шлях тоталітаризму і, по своїй суті, завжди була ворогом християнству, обирає тепер інші принципи взаємовідносин із євангельськими віруючими. Спочатку організовувались агітаційно-пропагандистські заходи. На диспутах між атеїстами і віруючими були присутні православні і невірні. Історичні джерела свідчать, що більшість таких дискусій закінчувалися поразкою атеїстів. “Через них (дискусії) багато людей стали віруючими, побачивши перемогу над безбожниками” [10, с. 173]. Бачачи зворотний результат такої роботи, невдовзі всякі дискусії були припинені. “Комунізм не зміг асимілювати євангельську церкву, тому перейшов до відкритих репресій проти неї” [15, с. 227].

Уже в 1925 р. був організований Союз безбожників, який проіснував до 1942 р., налічував у своїх рядах мільйони членів. Основним завданням цієї організації було вести антирелігійну пропаганду серед населення та войовничо-насильницьку діяльність серед віруючих. Недаремно цих людей називали “войовничими безбожниками”.

Боротьбу проти євангельських віруючих радянська влада проводила у двох напрямках: на законодавчо-правовому і на пропагандистсько-агітаційному.

“Навіть без диктатури держава може ізолювати вплив церкви. Коли вона розширює свою владу, то може ввести закони, які обмежують свободу церкви”, – писав В. Люцер [8, с. 20].

Уже з другої половини 20-х рр. радянська влада приймає такі нормативні акти, які всіляко обмежували релігійну діяльність баптистів та євангельських християн. На думку С. Савинського, початок цьому було покладено циркуляром ВЦСПС № 53 “Про посилення антирелігійної пропаганди” та Постановою ВЦВК РСФРР від 8 квітня 1929 р. “Про релігійні об’єднання”, а також зміною статті 4 Конституції РСФРР [12, с. 7]. Однак Л. Гапонюк наводить факт, що вже у квітні 1927 р. була прийнята постанова ЦК ВКП(б) “Про сектантство”, за якою служителів культури – пресвітерів, дияконів, учителів і проповідників – позбавляли окремих громадянських прав. “Позбавленці”, так стали називати тих служителів, обкладалися у сільській місцевості спеціальним податком, а в містах – позбавлялися права бути членами профспілки з усіма наступними наслідками: відмова в допомозі на період хвороби, прийом на низькооплачувану роботу та інші обмеження [2, с. 119]. За таких умов частина служителів змушені були залишити служіння в церкві, тоді таку церкву знімали з реєстрації і вона припиняла існування.

Фактично у першому періоді (1922-1927 рр.) боротьби більшовицької держави проти баптистської церкви (як і проти євангельських християн) після невдалої спроби силовими методами знищити її у 1923 р., більшість антирелігійних агітаційно-пропагандистських заходів були націлені, з одного боку, на роз’єднання церкви зсередини, з іншого, на створення у народі образу сектанта як ворога народу. Щодо першої позиції більшовики використали проблему військової повинності, до якої у протестантів не було єдиного розуміння. Щодо другої, то тут було використано сільськогосподарську діяльність як баптистів, так і євангельських християн, зокрема успішний розвиток комун і артілей та порівняно високий добробут сімей віруючих. Нав’язати почуття ненависті до куркуля як ворога народу та соціалізму – була ціль державної політики того періоду.

Однак ефективність усіх заходів була низькою. Попри всі намагання влади протестантські громади зростали кількісно, розширювалися форми служіння, збільшувався їх вплив на суспільство. Тоді влада переходить до нового етапу в церковно-державних відносинах. Щодо його початку називаються різні дати: 1927 р., 1928 р. і 1929 р. Особливістю цього періоду є перехід до активної репресивної політики, яка була підготовлена вищезгаданими законодавчими нормами. Стереотипу “куркуля як ворога народу” стає замало. Тому у квітні 1929 р. II Всеросійським з’їздом війовничих безбожників приймається резолюція, за якою євангельські християни-баптисти були зараховані до “воєншпигунських організацій міжнародної буржуазії” [12, с. 7]. Тепер до визначення “куркуль” додається міф про “шпигуна міжнародної буржуазії”. З цього приводу П. Гараджа пише: “Баптистська повстанська організація з метою повалення радянської влади – що може бути абсурдніше! Ніколи за свою 400-літню історію баптисти як Церква Ісуса Христа ні проти кого не повставала зі зброєю в руках. Їх розстрілювали, топили, віддавали на смерть різними способами, але вони ніколи не відповіли злом на зло” [3, с. 2].

На думку багатьох дослідників, з 1929 р. починається період масових і системних переслідувань баптистів і

євангельських християн. Найжорстокішими вони були саме в Україні [7, с. 15]. Тільки в одній невеликій баптистській церкві України (адреса, на жаль, не вказана у статті) були заарештовані і потім страчені четверо служителів на чолі з пастором. На жаль, до цього часу не зведена загальна статистика безневинно вбитих атеїстичною владою євангельських віруючих [3, с. 2]. За даними Г. Вінса, одних тільки євангельських християн-баптистів було заарештовано 25 тис. в період з 1929 р. по 1940 р. В основному це були проповідники. 22 тис. з них померли в тюрмах і таборах як мученики за віру [1, с. 131]. На жаль, остаточні дані загиблих віруючих унаслідок сталінських репресій встановити було і є неможливим, зокрема через те, що дуже часто смертні вироки маскувалися під формулу “десять років без права листування” [10, с. 177].

Сьогодні цим питанням в Україні серйозно не займаються ні науковці, ні конфесійні історики. Доказом цьому є інформація від дослідника-ентузіаста з Криму Олександра Кравчука, який зібрав у власному фонді біля 30 тис. документів стосовно репресованих віруючих того періоду лише по Запорізькій і Дніпропетровській обл. Окремі матеріали він друкував у “Християнській газеті”, інші потребують систематизації і вивчення. Однак, уже оприлюднені відомості говорять, що більшовицька влада того часу взяла курс на повне фізичне знищення євангельських віруючих і здавалося, що ціль була майже досягнута. Більшість протестантських осередків в Україні вже у 1929-1933 рр. припинили своє існування [7, с. 16]. Апогеєм репресій став 1937 р., коли було знищено найбільшу кількість віруючих. Таким чином до початку війни в Україні не залишилося жодної офіційно діючої церкви баптистів і євангельських християн. Релігійне життя в державі завмерло [6, с. 378].

Отже, баптистська церква у 20-30-х р. ХХ ст. в Україні будувала взаємовідносини з державою на принципі відділення і не втручання у сфери діяльності одна одної. Цьому принципу вона не зрадила навіть у найтяжчі роки випробувань і фізичного знищення. Баптистська церква в Україні не пішла на компроміс з атеїстичною державною системою, поніснивши величезні людські та інституційні втрати. У другій половині 30-х рр. діяльність баптистських громад, що вціліли, продовжувалась на нелегальному становищі.

Зі свого боку, більшовицько-комуністичний режим також проголосив принцип відділення і невтручання. Але вже з 1923 р. влада переходить до конфронтації з протестантами, ворожої агітаційно-пропагандистської діяльності, яка з 1929 р. переростає у жорстокі гоніння і репресії, націлені на повне фізичне знищення протестантів під брехливим тавром “куркуль” і “шпигунів міжнародної буржуазії”.

Список використаних джерел

1. Вінс Г. П. Евангелие в узах. – К. : ИПП “Компас”, 1994. – 253 с.
2. Гапонюк Л. А., Пирожко М. О., Чайка В. Г. Євангельський рух на Волині. В документах і в долях людей. – Луцьк : ХМ “Українська місія благовістя”, 2009. – 447 с.
3. Гараджа Павел. Приговоренные к жизни. Христианская газета № 06 2012, 2 с.
4. Головащенко С. И. История евангельско-баптистского движения в Украине. – Одесса : “Богомыслие”, 1998. – 277 с.
5. История евангельских христиан-баптистов в СССР. – Москва: Издание Всесоюзного Совета евангельских христиан-

баптистов, 1989. – 619 с.

6. Колодний А. Українське релігієзнавство. Українська Асоціація релігієзнавців, Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАНУ, Академічне релігієзнавство України (колективна монографія), 2006. – 122 с.

7. Любашенко В. І. Історія протестантизму в Україні. Курс лекцій. – Львів : Просвіта, 1995. – 346 с.

8. Люцер В. Эрвин. Крест Гитлера. – Киев : Найд, 2005. – 267 с.

9. Митрохин Л. М. Баптизм. – М. : Издательство политической литературы, 1974. – 265 с.

10. Решетников Ю., Санников С. Обзор истории Евангельско-баптистского братства в Украине. – Одесса : “Богомыслие”, 2000. – 345 с.

11. Савин А. Евангельские церкви в советском государстве между двумя мировыми войнами. – Новосибирск: Институт истории СО РАН. Материалы международной научно-практической конференции: 105 лет легализации русского баптизма, 5-7 апреля 2011 г. – С. 131-134.

12. Савинский С. Н. История евангельских христиан-баптистов Украины, России, Белоруссии (1867-1917). – С.-П. : “Библия для всех”, 1999. – 423 с.

13. Санников С. В. Огляд історії християнства. Навч. посібник. – К. : Світ знань, 2007. – 1000 с.

14. Санников С. В. Текст лекцій к курсу “История и богословие евангельских христиан-баптистов (ЕХБ). [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.moscowseminary.org/sannikov/textlekcij.htm>

15. Черенков М. Баптизм без кавычек. Очерки и материалы к дискуссии о будущем евангельских церквей. – Черкассы : Коллоквиум, 2012. – 275 с.

16. Шаптала М. Как это было. – Черкассы : “Смирна”, 2011. – 164 с.

References

1. Vins G.P. Evangelie v uzah. – K. : IPP “Kompas”, 1994. – 253 s.

2. Gaponjuk L.A., Pyrozshko M.O., Chajka V.G. Jevangel's'kyj ruh na Volyni. V dokumentah i v doljah ludej. – Luc'k : HM “Ukrai'ns'ka misija blagovistja”, 2009. – 447 s.

3. Garadzha Pavel. Prigovorennyje k zhizni. Hristianskaja gazeta № 06 2012, 2 s.

4. Golovashhenko S.I. Istorija evangel'sko-baptistskogo dvizhenija v Ukraine. – Odessa : “Bogomyслиe”, 1998. – 277 s.

5. Istorija evangel'skih hristian-baptistov v SSSR. – Moskva : Izdanie Vsesojuznogo Soveta evangel'skih hristian-baptistov, 1989. – 619 s.

6. Kolodnyj A. Ukrai'ns'ke religijeznavstvo. Ukrai'ns'ka Asociacija religijeznavciv, Viddilennja religijeznavstva Instytutu filosofii' imeni G.S. Skovorody NANU, Akademichne religijeznavstvo Ukrai'ny (kolektyvna monografija), 2006. – 122 s.

7. Ljubashhenko V.I. Istorija protestantyzmu v Ukrai'ni. Kurs lekcij. – L'viv : Prosvita, 1995. – 346 s.

8. Ljucer V. Jervin. Krest Gitlera. – Kiev: Nard, 2005. – 267 s.

9. Mitrohin L.M. Baptizm. – M. : Izdatel'stvo politicheskoy literatury, 1974. – 265 s.

10. Reshetnikov Ju., Sannikov S. Obzor istorii Evangel'sko-baptistskogo bratstva v Ukraine. – Odessa : “Bogomyслиe”, 2000. – 345 s.

11. Savin A. Evangel'skie cerkvi v sovetskom gosudarstve mezhdru dvumja mirovymi vojnami. – Novosibirsk: Institut istorii SO RAN. Materialy mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii: 105 let legalizacii russkogo baptizma, 5-7 aprelja 2011 g. – S. 131-134.

12. Savinskij S.N. Istorija evangel'skih hristian-baptistov Ukrainy, Rossii, Belorussii (1867-1917). – S.-P.: “Biblija dlja vseh”, 1999. – 423 s.

13. Sannikov S.V. Ogljad istorii' hrystijanstva. Navch. posibnyk. – K. : Svit znan', 2007. – 1000 s.

14. Sannikov S.V. Tekst lekcij k kursu “Istorija i bogoslovie evangel'skih hristian-baptistov (EHB). [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.moscowseminary.org/sannikov/textlekcij.htm>

15. Cherenkov M. Baptizm bez kavyчек. Oчерki i materialy k diskussii o budushhem evangel'skih cerkvej. – Cherkassy : Kollokvium, 2012. – 275 s.

16. Shaptala M. Kak jeto bylo. – Cherkassy : “Smirna”, 2011. – 164 s.

Kravets A. P., Lecturer, Department of Indo-European languages, National University “Ostrog Academy” (Ukraine, Ostrog), kravetsaleksander@gmail.com

Relations of the state and the church in Ukraine in the 1920-1930s on the example of Baptist communities

This article analyzes relations of the state and the church in Ukraine in the 1920-1930s on the example of Baptist communities and indicates the reasons and consequences of Protestants' persecution and repressions by Bolshevik authority.

Keywords: state and church relations, Baptist church, Protestantism, Bolshevism.

Кравец А. П., преподаватель кафедры индоевропейских языков, Национальный университет “Острожская академия” (Украина, Острог), kravetsaleksander@gmail.com

Государственно-церковные отношения в Украине в 20-30 гг. XX ст.: опыт баптистских общин

Проанализированы государственно-церковные отношения в Украине в 20-30 гг. XX ст. на опыте баптистских общин, указаны причины и следствия гонений и репрессий протестантов со стороны большевистской власти.

Ключевые слова: государственно-церковные отношения, протестантизм, баптистская церковь, большевизм.

* * *

УДК 281.96+[316.423.3]

Ліннік Ю. В.
аспірант,

Рівненський державний гуманітарний університет
(Україна, Рівне), future.of.ukraine87@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗИЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ У ПРОТЕСТНОМУ РУСІ (2013-2014 РР.)

Розглянуто особливості позиції українських православних церков у протестному русі в 2013-2014 рр. в Україні. Стаття є спробою дослідження релігійного чинника під час протестного руху. Велика увага приділяється круглим столами, в яких розглядалися питання місця і ролі православної церкви на Майдані, як вона буде діяти за умови побудови оновленого суспільства, заснованого на християнських цінностях. Основним завданням статті є аналіз позицій православних церков під час подій на Майдані у 2013-2014 рр. Головними методами дослідження статті стали спостереження за перебігом протестного руху, аналіз ЗМІ, електронних ресурсів щодо теми дослідження. Вивчення позицій православних церков дозволяє говорити про те, що вони закликали опозицію і владу сісти за стіл переговорів. Взяття православної церкви на себе роль третьої сторони в зустрічі влади з опозицією, це раз доводить, що вона всіма методами намагалася, щоб суб'єкти конфлікту, досягли компромісу, і як наслідок – припинення протистояння і зупинка кризи в Україні. Об'єднання українських православних церков має стати справою найближчого майбутнього, сприятиме подальшій консолідації української релігійної спільноти та гармонізації суспільно-політичної ситуації. Диалог між православними церквами, спрямований на об'єднання в одну помісну православну церкву, повинен відбуватися без втручання політичних сил на основі канонічних правил. Перед українськими православними церквами та релігійними громадами сьогодні стоїть складне завдання – по-новому інтегруватися в оновлене суспільне середовище, що забезпечить їм підтримку своїх вірних, повагу – інших, розуміння з боку представників громадянського суспільства як в Україні, так і за її межами.

Ключові слова: церква, православ'я, держава, Майдан, протестний рух.

Події, які відбувалися в Україні в 2013-2014 рр., поставили перед суспільством багато принципових питань, а саме як рухатися далі, яке місце і роль православних церков в очищенні суспільства, які зміни всередині українських православних церков можуть призвести події на Майдані.

Основним стрижневим питанням протестного руху, було відкладення владою підписання документу про асоціацію з ЄС (Європейський Союз). Щоб закріпити своє бачення майбутнього України в об'єднаній Європі, голови православних церков і релігійних організацій України заявили у спеціальному зверненні до українського народу про схвалення підписання документу про асоціацію з ЄС. Аргументували вони тим свою позицію, що майбутнє України обумовлене історичним корінням